

بر لب دریای شنوی معنوی

متن کامل شنوی معنوی

مولانا جلال الدین محمد بنی رومی

ہمراہ با بیان مقاصد ایات

بتحقیق
کریم زمانی

فهرست اجمالی

۷		مقدمه
۹		دفتر اول
۲۲۱		دفتر دوم
۳۹۹		دفتر سوم
۶۲۹		دفتر چهارم
۸۲۱		دفتر پنجم
۱۰۴۳		دفتر ششم
۱۲۶۹		فهرست عناوین، حکایات و قصص

تصحیح درآمده متون مولانا است این تصحیح معین خواهد افتاد سال پیش به همت استاد فقیه و پهلوان این نیکسوی، مستشرق و مولانا شناس انگلیسی (۱۹۲۵-۱۸۹۱ م) به انجام رسید او بیست سال بر این کار کوشید و جوشید و گریه های سمیع تحقیق را در آورد و سرانجام متن پیراسته و قلمبند پدید آورد که جمیع شیونگان و مؤرخانگان مشهور بدان خاطر بر می آید که تصحیح نیکسوی عالی از کاشی و زنگار نیست لیکن تا کنون مطلوب نیز دامنه چندان نماند.

همچنین در طی بیست سال اخیر کسی چند از متون او زمان به تصحیح مشغول است که دارند که سعی شان مشكور و ظنشان محدود است.

اما به نظر می رسد که تصحیح مشغول به همین مقدار کفایت می کند و نیاز عام و خاص را برآورده می سازد و دیگر نه تصحیح های مجددی باری احساس نمی شود لذا می شود که پژوهندگان مشغول به این پس تلاش خود را در جهت تبیین مبانی و خطوط اصلی اندیشه مولانا به کار گیرند و آن را به عبارتی بازگو کنند که عموم علاقمندان معارف اسلامی مولانا بهره مند گردند، زیرا مولانا عارف و سخنوری مردمی بوده است.

مدد از قادر ذوالجلال

مقدمه:

مثنوی معنوی حضرت مولانا جلال‌الدین محمد بلخی (قَدَسَ اللهُ سِرَّهُ الْعَظِيمِ)، بزرگترین منظومه عرفانی و روحانی بشر است. در این اثر جاودان، علم و عشق و عرفان با تالووی خیره‌کننده چنان درهم آمیخته شده که دل از عارف و عامی در ربوده است. با آنکه از دیرباز تا کنون آثاری فخیم از بزرگان عرفان و ادب در قالب مثنوی سروده شده، ولی هرگاه نام مثنوی شنیده می‌شود، بی‌درنگ اثر عظیم مولانا فریاد می‌آید. و بی‌گمان این عِلْمِیَّت از شمول و جاذبه‌های صدرنگِ آن برآمده است.

در میان شاهکارهای ادب فارسی، نخستین اثری که به روش متقن علمی و انتقادی به تصحیح درآمده مثنوی مولانا است. این تصحیح معتبر، حدود هفتاد سال پیش به همت استاد فقید رینولد الین نیکلسون، مستشرق و مولانا‌شناس انگلیسی (۱۹۴۵ - ۱۸۶۸ م) به انجام رسید. او بیست سال بر این کار کوشید و جوشید و گریوه‌های صعب تحقیق را درنوردید و سرانجام متنی پیراسته و مُعْتَمَد پدید آورد که جمیع شیفتگان و پژوهندگان مثنوی بدان، خاطر برمی‌آسایند. گرچه تصحیح نیکلسون خالی از کاستی و زَلَل نیست، لیکن تا کمال مطلوب نیز فاصله چندانی ندارد.

همچنین در طی بیست سال اخیر، تنی چند از مثنوی‌پژوهان به تصحیح مثنوی همت‌گماردند که سعی‌شان مشکور و ظلّ‌شان ممدود باد.

اما به نظر می‌رسد که تصحیح مثنوی به همین مقدار کفایت می‌کند و نیاز عام و خاص را برآورده می‌سازد و دیگر به تصحیح‌های مجدد نیازی احساس نمی‌شود. لذا می‌سزد که پژوهندگان مثنوی، زین پس تلاش خود را در جهت تبیین مبانی و خطوط اصلی اندیشه مولانا به کار گیرند و آن را به هنجاری بازگو کنند که عموم علاقمندانِ معارف آسمانی مولانا بهره‌مند گردند، زیرا مولانا عارف و سخنوری مردمی بوده است.

نگارنده با توجه بدین نیاز کوشیده است که در حد تیسر و با تکیه بر بضاعت ناچیز خود، مقاصد ابیات و امثال و حکایات و کلیات اندیشه مولانا را در عناوینی کوتاه و فشرده بیان دارد. گرچه دریا به سبب درنگند اما می توان به قدر حاجت، سبب از آن پُر کرد و عطش معنوی را بدان تسکین بخشید. نیز اگر به ژرفای دریا نتوان اندر شد می توان بر لب دریا ایستاد و پهنه بی کران آن را نظاره کرد. این کتاب، تماشای دریاست با همه شکوه و مهابت آن.*

نگارنده به جای مقایسه نسخه ها و افزودن تصحیحی بر تصحیح های موجود فقط به نسخه نیکلسون اعتماد آورده و خود را به جزئیات غیر ضرور از قبیل «بشنو از نی» یا «بشنو این نی» و... مشغول نداشته، زیرا غالب موارد اختلافی نسخه های مصحح، تأثیری در معنی و مقصود ابیات ندارد. بل بیشتر، از باب استحباب و تذوق است.

در فراهم آمدن این کتاب، همسر فاضلم خانم شکوه السادات خوانساری نژاد سهم بسزایی داشته اند. سعی شان مأجور باد.

در پایان از مدیر محترم نشر قطره آقای مهندس بهرام فیاضی تشکر می کنم که در چاپ نفیس این اثر از هیچ مساعدتی دریغ نورزیدند. نیز خانم ژیلای پی سخن در حروف چینی این کتاب با صبر و سلیقه ای درخور تحسین کوشیدند و همچنین خانم لیلا پی سخن و آقای صفر صادق نژاد در تصحیح آن جدیت نمودند. توفیق رفیقشان باد.

رَبَّنَا لَا تُؤَاخِذْنَا إِنْ نَسِينَا أَوْ أَخْطَأْنَا...

کریم زمانی

تهران - دهم دی ماه ۱۳۸۱

* نام این اثر، مرهون ذوق ظریف و هنری ادیب و دانشمند فرزانه جناب آقای دکتر محمدرضا شفیعی کدکنی است.